

Posudek doktorské dizertační práce

Zločin a trest v televizním zpravodajství

Mgr. Lucie Háková, FSV UK, 2022

Práce se zabývá mediální reprezentací kriminality a kriminálními zprávami jako specifickým obrazem reality. Cílem práce bylo analyzovat roli médií v procesu definování kriminality jako jednoho z rizik soudobé společnosti a legitimizace způsobů zvládnání těchto rizik. Klade si otázky, jak funguje téma kriminality jako agenda zpravodajských médií, jak je prostřednictvím médií v soudobé společnosti kriminální riziko konstruováno a jak je chápáno veřejností. Metodologicky kombinuje kvantitativní obsahovou analýzu televizního zpravodajství s kvalitativní obsahovou analýzou mediální reprezentace probace. Příslušná kapitola na konkrétním příkladu ukázala, jak je téma probace reflektováno v českém mediálním prostoru a zaměřila se na tematizaci kriminálního rizika v souvislosti s tímto opatřením. Mediální analýzy pak autorka doplnila analýzou divácké percepce mediálních obsahů s kriminální tematikou (s využitím fokusních skupin). Výsledky zkoumání celkem nepřekvapivě podporují předpoklad, že při analýze postojů veřejnosti ke kriminalitě a k trestání i při analýze pocitu bezpečí a strachu z kriminality je třeba brát v úvahu reprezentaci kriminality v médiích a uvažovat o médii konstruovaném kriminálním riziku.

Práce vychází z relevantních teoretických zdrojů zejména pokud jde o oblast mediálních studií a kritické (kulturní) kriminologie. Soustřeďuje se na popis prezentace kriminality a na reakce publika, nezabývá se ovšem porovnáním významu mediální prezentace s dalšími faktory (viktimní zkušenost, lokální podmínky, vulnerabilita), které ovlivňují postoje ke kriminalitě, obavy ze zločinu nebo behaviorální adaptaci ve vztahu k rizikům. Za přece jen poněkud vložené téma považuji kapitolu o probaci: ukazuje sice konkrétní způsoby konstrukce rizika, ale přece jen jde o specifičtější téma. Rozšíření záběru práce způsobilo i to, že název práce se jeví jako přece jen poněkud úzký (probace není primárně pouze o trestání...).

Umím si ovšem představit argument, že zpravodajství se soustřeďuje jen na atraktivní a závažné případy, zatímco probace vyzvedává do popředí některé alternativy trestání. Dizertace tak nabízí pohled na dva dosti odlišné mody (nebo tematické okruhy) prezentace. Autorka navíc v úvodních pasážích vhodně a přehledně zpracovává svá východiska i stav poznání, takže práce jako celek drží pohromadě. Chápu, že části dizertace byly publikovány samostatně, a nemá smysl to autorce vyčítat.

Navíc platí, že shrnutí poznatků o prezentaci probace má svoji relevanci i z hlediska praktického. Zatímco jen velmi obtížně můžeme vést média ke zdrženlivosti a korektnosti při prezentaci závažné kriminality (a případně bránit dalším složkám v zneužívání morálních panik), vhodná prezentace probace by mohla v boji s kriminalitou přece jen pomoci. Přece jen jde o témata bezpečnostní a trestní politiky státu.

Práce je napsána solidním jazykem a má všechny náležitosti z hlediska standardů vědecké práce. Publikace většiny částí se ukazuje být tomto ohledu výhodou. Čtenář si ovšem povšimne, že hlavní část výzkumu (obsahová analýza) byla realizována před pěti lety, takže jistou nevýhodou je možná ztráta aktuálnosti popisu mediální scény.

Dílicí připomínky

Autorka správně připomíná koncept „kultury kontroly“ (11), jde ovšem o reakci na vývoj kriminologie v poslední čtvrtině minulého století (lépe je to podáno později, i když explicitní odkazy na „současnou dobu“ poněkud pomíjejí to, že uplynulo dalších téměř třicet let). Většina kriminologů proti těmto tendencím dlouhodobě a aktivně vystupuje.

V odkazech v textu je chybně uvedeno jméno jednoho z autorů studie (M. Gertz).

Při rozboru objemu pozornosti jednotlivých stanic vůči kriminalitě (50) se objevuje problém zavedení speciální rubriky v TV Prima. Čtenář si na tomto místě uvědomí, že také strategické vyčlenění publicistiky z předmětu sledování může nepřiměřeně zvýrazňovat některé rozdíly. Navíc publicistika ve veřejnoprávním médiu může mít silnější potenciál edukační nebo preventivní (viz též odkaz na pořad Na stopě ve focus groups!).

Některé grafy se jeví jako poněkud nadbytečné (např. 2, informace je v textu). Porovnávat hodnoty 0,07 % a 12 % formou násobku není nejšťastnější (59). Autorka poněkud příliš spoléhá na koncept signifikance při testování hypotéz o rozdílech mezi stanicemi, ovšem u zhruba jednoprocenních podílů je třeba mít na mysli, že i stejný počet referovaných případů se může v procentním vyjádření lišit (60). Těžko pak přijmout bez rozpaků interpretaci, že se veřejnoprávní televize na něco „zaměřuje“ (možná spíše něco jiného ignoruje). O mechanické aplikaci statistiky svědčí také tabulka 20, kde se statisticky testuje i to, co je na první pohled nezávislé (včetně uvádění hodnot Cramerova V 0,05). Místy zůstává výklad v prvoplánové poloze: je přece zřejmé, že u vražd se ke kauze nevyjadřuje oběť, ale okolí...(71).

Až při prezentaci výsledků kvalitativní analýzy si čtenář uvědomí, že na rozdíl od televize jde nyní o tištěná média. Zároveň zjistí, že jsou zahrnuta i ta vysloveně bulvární. Četné citace možná budou zajímavé pro sociology, kriminologové je budou ale číst jako osvětové reportování o známých věcech. Dokládat opakovaně, že média opravdu tisknou to, co má „zpravodajskou hodnotu“, nepředstavuje příliš zajímavý námět.

U pasáže věnovaným fokusním skupinám není dostatečně připomenut postup, zejména omezená velikost vzorku (27 osob). Přistupuje se k prezentaci pořadí informačních zdrojů (141) u jednotlivých sociálních skupin bez toho, aby čtenář věděl, jaká data je zakládají, odhadne to až z následujících citací. Autorka poněkud nedoceňuje možnost stylizace postojů k „černým kronikám“ (efekt desirability), na druhé straně mne nepřekvapuje punitivita reakcí. Shrnování závěrů této části lze přijmout s výhradou, že šlo o malý počet skupin a relativně specifické prezentované případy, jakkoli diskuse šly evidentně dál. Kvantifikace u provedené ankety má pouze orientační význam (145). Mluvit pak o „většině veřejnosti“ je značně troufalé (165).

V závěrech je bez předchozí přípravy uplatněno pojetí soukromých televizních stanic jako bulvárních (163).

Celkové hodnocení

Celkově jde o solidní práci shrnující dlouhodobé badatelské úsilí. I když jde o dílo poněkud extenzivně pojaté a v některých pasážích dosti deskriptivní, vzhledem k přiměřenému teoretickému založení a k původnosti dosažených výsledků naplňuje základní požadavky kladené na dizertace. Její obhajobu lze doporučit a **nárok na udělení vědecké hodnosti Ph.D. považovat za prokázaný.**

Otázka do diskuze

Práce se opírá o koncept konstrukce rizik. Otázkou však je, zda aktéři opravdu nesledují zprávy jako svého druhu nezávaznou zábavu, zatímco jejich odhad skutečného rizika je mnohem realističtější (viz výzkumy hodnocení rizika viktimizace a obav). Co způsobuje tuto korekci?